

תקע בשופר גדול לחירותנו

גמ' ר"ה דף טז.

תניא אמר רבי יהודה משום רבי עקיבא מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח? מפני שהפסח זמן תבואה הוא. אמר הקב"ה הביאו לפני עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת? מפני שעצרת זמן פירות האילן הוא. אמר הקב"ה הביאו לפני שתי הלחם בעצרת כדי שיתברכו לכם פירות האילן. ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג? אמר הקב"ה הוא נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה ואמרו לפני בר"ה מלכיות זכרונות ושופרות **מלכיות כדי שתמליכוני עליכם זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה ובמה בשופר:**

חי' הרשב"א שם

זכרונות כדי שיעלה זכרונכם לפני לטובה, ובמה בשופר. כלומר: ובמה תמליכוהו עליך ובמה יעלה זכרון לפניו? בשופר. וכן נראה מן התוספתא (פ"א ה"ב) דתניא התם: מלכיות שתמליכוהו על מעשי ידיו, זכרונות שיעלה לפניו זכרון לטובה, שופרות שתבוא תפלתך בתרועה לפניו:

ספרי פ' בהעלותך י"ט [מובא בהלכות גדולות, באבודרהם ועוד]

.... זה שופרות ומלכיות. ר' נתן אומר אינו צריך. שהרי כבר נאמר 'ותקעתם בחצוצרות' הרי שופרות. 'והיו לכם לזכרון' זה זכרונות. 'אני ה' אלליכם' זה מלכיות. אם כן, מה ראו חכמים לומר מלכיות תחילה ואח"כ זכרונות ושופרות? **אלא המליכוהו עליך תחילה, ואחר כך בקש רחמים מלפניו כדי שתזכר לו, ובמה בשופר של חירות.** ואין שופר אלא של חירות שנא' 'והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול'.

אבל איני יודע מי תוקעו ת"ל 'וה' אללים בשופר יתקע'.

ועדיין אין אנו יודעים מהיכן התקיעה יוצאת זה שנא' 'קול שאון מעיר, קול מהיכל, קול ה' משלם גמול לאויביו' (ישעיה סו - הפטרת השמים כסאי).

.....

[ב"י סי' תקפב: כתב הכל בו (סי' סד כח ע"ג) ענין אלה השלשה ובכן שאומרים בקדושת ה' ענינם מלכיות זכרונות ושופרות.

הראשון שהוא ובכן תן פחדך כלומר ענין מלכות שממליכין אותו על הכל ויעשו כולם אגודה אחת לעשות רצונו.

והשני שהוא ובכן תן כבוד לעמך הוא לבקש מלפניו זכרון לטובה.

והשלישית שהוא ובכן צדיקים יראו וישמחו הוא

מענין שופרות כי כל הרשעה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ זה נוטה למה שמצינו בתורת כהנים 'ובמה בשופר של חירות'.

ומה שגומרין בה ותמלוך אתה יי' לבדך וכו' הוא לומר מעין חתימה סמוך לחתימה שחותם בה המלך הקדוש:]

רבינו דוד אבודרהם - תפלת ר"ה

כתב רבי סעדיה מה שצונו הבורא ית' לתקוע בשופר בר"ה יש בזה עשרה ענינים.

הענין הראשון מפני שהיום היתה תחלת הבריאה שבו ברא הקב"ה את העולם ומלך עליו וכן עושין המלכים בתחלת מלכותם שתוקעין לפניהם בחצוצרות ובקרנות להודיע ולהשמיע בכ"מ התחלת מלכותם. וכן אנו ממליכין עלינו את הבורא ליום זה. וכך אמר דוד (תה' צח, ו) בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך ה',

והענין השני כי יום ר"ה הוא ראשון לעשרת ימי תשובה ותוקעין בו בשופר להכריז על ראשנו כמי שמזהיר ואומר כל הרוצה לשוב ישוב ואם לאו אל יקרא תגר על עצמו. וכן עושין המלכים מזהירין את העולם תחלה בגזירותם וכל העובר אחר האזהרה אין שומעין לו טענה,

והענין השלישי להזכירנו מעמד הר סיני שנאמר בו 'קול שופר חזק מאד', ונקבל על עצמינו מה שקבלו אבותינו על עצמם נעשה ונשמע.

והענין הרביעי להזכירנו דברי הנביאים שנמשלו כתקיעת שופר שנאמר (יחזקאל לג, ד) ושמע השומע את קול השופר ולא נזהר תבא חרב ותקחהו דמו בראשו יהיה והוא נזהר נפשו מלט.

והענין הה' להזכירנו חרבן בית המקדש וקול תרועת מלחמת האויבים כמו שנאמר (עי' ירמיה ד, יט) כי קול שופר שמעה נפשי תרועת מלחמה וכשאנו שומעים קול השופר נבקש מאת השם על בנין בית המקדש.

והענין הששי להזכירנו עקידת יצחק שמסר נפשו לשמים וכן אנחנו נמסור נפשנו על קדושת שמו ויעלה זכרוננו לפניו לטובה.

וענין השביעי כשנשמע תקיעת השופר נירא ונחרד ונשבר עצמנו לפני הבורא. כי כך הוא טבע השופר מרעיד ומחריד כמו שנאמר (עמוס ג, ו) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרד.

והענין השמיני להזכיר יום הדין הגדול ולירא ממנו שנאמר בו (צפניה א, טז) קרוב יום ה' הגדול קרוב ומהר מאד יום שופר ותרועה.

וענין הט' להזכירנו קבוץ נדחי ישראל ולהתאווה אליו שנאמר בו (ישעיה כז, יג) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור וכו'.

והענין הי' להזכירנו תחיית המתים ולהאמין בה שנאמר בה (ישעיה יח, ג) כל יושבי תבל ארץ כנשוא נס הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו.

בפיוט לשופרות ביום שני דר"ה "אנוסה לעזרה":
רָגַשׁ מִקֶּבֶר. צִוְּחָה מִסֵּלַע. בָּתַת יִבְשִׁי עֶצֶם מִעֶפֶר קוֹל:
רָאוּ גַם בְּהָרִים. וְקוֹל שׁוֹפֵר בְּאַרְצָן. לְהַשְׁמִיעַ רֶגֶן מְדֻמְיוֹ קוֹל:
כִּפְתּוֹב עַל יַד נְבִיאָה. כָּל יִשְׁבֵי תֵבֶל וְשִׁכְנֵי אֶרֶץ כְּנָשָׂא גַם
הָרִים תִּרְאוּ וְכִתְקַע שׁוֹפֵר תִּשְׁמָעוּ:

ובסוף שופרות במוסף:
.... כי אתה שומע קול שופר ומאזין תרועה, ואין דומה לך:
ברוך אתה ד' שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים:
השוה ליוצר שבת "ואין דומה לך מושיענו לתחיית המתים" ולכל תפלה "ומי דומה לך מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה"

.....

ר"י אברבנאל על פ' אמור:

והנה בהיות ראש חודש תשרי, הוא יום ראש השנה ויום הדין לכל באי עולם, להורות עליהם המצב השממי כל אשר יקרה להם כל השנה. לכן, ברצות ה' לזכות את ישראל, הודיע וגלה את אזנם שהיום ההוא הוא יום הוראה רבה ובריות בו יפקדו לחיים ולמות. ויצו אותם לעמוד על נפשם להשתדל להנצל ולהמלט מהגזרות השמימיות ההן. וכי אין דרך לזה אלא שיצאו לקראת האלקים ולהתחנן לפניו ולדבקה בו לבקש ממנו שלא יעזבם להוראות המערכות השמימיות כיתר העמים, אבל שבסתר כנפיו יסתירם, כיון שהם עם מרעיתו וחבל נחלתו. וזה ענין מצות יום תרועה, שצוה שיתקעו ויריעו בשופר המורה על הדרור והחרות, כאלו הם בני חורין מההוראות השממיות ושלכן הוא אלקינו ואין עוד אחר. לפי שהיה זו רפואה בטוחה להמלט מצרות המערכות, שלמד ה' לעמו וחסידיהו. לכן אמר: "יום תרועה יהיה לכם" (במדבר כט, א). רוצה לומר, שהחסד הזה מיוחד לאומה, לא ישתתף איתה אחרת כי עם היות דין ראש השנה כולל לכל בני אדם. הנה תרופת התרועה והתשובה להנצל מהדין ההוא השממי נתיחדה לישראל. וכמו שאמר: "מגיד דבריו ליעקב חקיו ומשפטיו לישראל, לא עשה כן לכל גוי".

והנה היתה תקיעת השופר תרופה אמתית בזה, משבע בחינות:

הראשונה - שתורה על דרור וחפשיות, כאלו הם אומרים: אין אנחנו חוששים להוראות השממיות, כי בני חורים אנחנו. ועל זה התכלית היה שופר היובל, וכמו שאמר: "והעברת שופר תרועה..."

וקראתם דרור בארץ לכל יושביה" (לקמן כה, ט-י):

הבחינה השנית - לפי שתקיעת שופר מורה על המלכת מלך, וכמו שנאמר במשיחת שלמה: "ויתקעו בשופר ויאמרו... יחי המלך שלמה" (מלכים א' א, לט). כאלו ביום הזה בתקיעת השופר יאמרו: יי' מלכנו הוא יושיענו, הושיעה המלך. וענין הממלכה הוא, התיחדם להנהגתו והשגחתו. ועל זה אמרו בגמרא שאמר הקב"ה לישראל: אמרו לפני בראש השנה מלכיות וזכרונות ושופרות, מלכיות כדי שתמליכוני עליכם, זכרונות כדי שיעלה זכרוניכם לפני לטובה, ובמה בשופר. ואין ענין זכרונות ושופרות אלא שיתפללו לפניו שיצילם מהרעות שיורו המערכות השמימיות, ביכולת ההשגחה העליונה הפרטית המולכת עליהם.

והבחינה השלישית - היא להתעוררות התשובה והכנעת היצר הרע, כדי שה' ירחם עליהם ויצילם מהיזק ההוראות השמימיות. כאלו היה השופר מתרה ביצר לב האדם לומר: שופר שמעת תרועה, מלחמה עליונה עתידה לבא עלינו, על כן פחדו בציון חטאים, וכמאמר הנביא: "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו" (עמוס ג, ו). והיה אם כן השופר, כרוז קורא בחיל: לכו ונשובה אל ה'. וכבר שיערו חז"ל גם בטעם הזה, באמרם: אמר רבי יצחק למה תוקעים בראש השנה כשהם יושבים וחוזרים ותוקעים כשהם עומדים, כדי לערבב את השטן. וכבר ידעת שהוא השטן הוא יצר הרע (ב"ב טז, א):

הבחינה הרביעית היא - לזכור עקדת יצחק, כדי שזכותו תעמוד לנו ביום הדין הזה להנצל ממנו. גם בזכות עקדתו נתיחדו בניו להשגחת השם הפרטית, וכמו שאמר: "יי' יראה אשר יאמר היום" (בראשית כב, יד). וכבר העירו בגמרא (ראש השנה שם) בטעם הזה: אמר רבי אבהו למה תוקעים בשופר של איל, אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק, ומעלה אני עליכם כאלו עקדתם עצמכם לפני:

הבחינה החמישית היא - כדי לזכור להם יום מתן תורה, שהיה שם קול שופר חזק מאד (שמות יט, טז) באותו מעמד נתיחדו להנהגתו ית' ונעשו חפשים ונקיים מההוראות השממיות, וכמו שאמר: "והייתם לי סגולה מכל העמים... ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש" (שם שם, ה-ו):

והבחינה הששית היא - לזכור קבוץ גלויות בזמן העתיד לבא, שאז יהיה ה' למלך על כל הארץ כפי השגחתו הפרטית. וכמאמר הנביא: "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור" וגו' (ישעיה כז, יג). ואומר: "ויי' אלקים בשופר יתקע" (זכריה ט, יד). ולכך במוסף אנו זוכרים הטעם הזה:

הבחינה השביעית היא - לזכרון תחיית המתים

שתהיה פליאה עצומה למעלה מהטבע המסודר מהתנועות השממיות כי אם ברצונו ית' הפשוט כבריאה הראשונה. והיא פליאה העתידה להיות באחרית הימים, ועליהם אמר הנביא: "כל יושבי תבל ושוכני ארץ כנשא נס הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו" (ישעיה יח, ג). כי הנה באמרו: "כל יושבי תבל", כיון אל החיים יושבי האדמה אשר יהיו בזמן התחיה. ו"שוכני ארץ" רומז אל המתים **ישני אדמת עפר**, כי כן אמר הנביא אל המתים: "הקיצו ורננו שוכני עפר" (שם כו, יט) - שאלו ואלו "כנשא נס הרים" יראו - והוא נס התחיה, "וכתקוע שופר ישמעו" - שהמתים יראו וישמעו וישגו בחושיהם אותה הפליאה:

נשתעבדו תחת רשות אחרים, ויבאו יחד והקבוצ יחד הוא הגאולה **לפי שיוצאים מרשות אחרים**. וזה שאמר "והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האובדים בארץ אשור וגו'", הנה זה השופר הוא מורה על קבוצ הגליות אשר הם ברשות אחר והם יצאו מרשות אחר ויכללו כאחד. וכן הטעם הוא ביובל התקיעה בשופר, לומר כי הכל יצאו מרשות אשר הם בו ויבאו אל מקום אחר והוא מקום הכולל הכל, אשר הוא חירות.

.....

ישעיה פרק יא

(א) ויצא חטר מגזע ישי ונצר משרשיו יפרה: (ב) ונחה עליו רוח ד' רוח חכמה ובינה רוח עצה וגבורה רוח דעת ויראת ד': (ט) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי כי מלאה הארץ דעה את ד' כמים לים מכסים: (י) והיה ביום ההוא שרש ישי אשר עמד לנס עמים אליו גוים ידרשו והיתה מנחתו כבוד: (יא) והיה ביום ההוא יוסיף א"ד שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים ומפתרוס ומכוש ומעילם ומשנער ומחמת ומאיי הים: (יב) ונשא נס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ:

רש"י: נשא נס - פירקא בלע"ז (perche). והיה לאות לקבוצ אליו ולהביא את גליות ישראל מנחה לו:

רש"י ישעיה פרק ה פסוק כו: ונשא הקב"ה נס לגוים, ירמוז להם רמזים להתאסף. נשיאת נס הוא כמו כלונס ארוך ונומנין בראשו כגד ועולין בראש הר גבוה ורואין אותו מרחוק, והוא סימן לקיבוצ בני אדם. וכן על עמים ארים נסי (ישעיהו מ"ט) וכן ושים אותו על נס (צמדבר כד). כלונס פירקא בלע"ז ועל שם שהוא לאות קרוי נס:

רד"ק: ונשא נס - כאלו הקב"ה ירים נס לגוים שיחדרו לבוא אל מקום הנה כן ישלחו ביום ההוא כל הגוים את ישראל אשר בארצם שילכו להם כצבוא:

ישעיה פרק יח

(א) הוי ארץ צלצל כנפים אשר מעבר לנהרי כוש: (ב) השליח בים צירים ובכלי גמא על פני מים לכו מלאכים קלים אל גוי ממשך ומורט אל עם נורא מן הוא והלאה גוי קו קו ומבוסה אשר בואו נהרים ארצו: (ג) כל יושבי תבל ושוכני ארץ כנשא נס הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו: (ז) בעת ההיא יובל שי לד' צאות עם ממשך ומורט ומעם נורא מן הוא והלאה גוי קו קו ומבוסה אשר בואו נהרים ארצו אל מקום שם ד' צאות הר ציון:

רד"ק: (ז) השולח בים צירים - הוא המלך אשר מעבר לנהרי כוש ישלח מלאכים דרך ים: ובכלי גמא ישלחם - פירושו ספינות עשויות מהגומא והם קלות ללכת על פני המים. וענין ללל כנפים שארצותם מסוככים ונסתרים מהרבה בני אדם, ואלה המלאכים ישלחם עם מנחה וגם בני ישראל אשר בארצו ישלחם למנחה, כמו שכתוב בצנזרות כפניה, מעבר לנהרי כוש עתרי צח פזי יצילון מנחת, ויאמר למלאכים לכו מלאכים קלים, כלומר שהם בספינות קלות, כמו שאמר ובכלי גמא לכו אל ישראל שהיו

הרי לך בזה שבעה טעמים יקרים לתקיעת שופר אשר בכלם כיוון ית' באמרו "זכרון תרועה יהיה לכם".

רס"ג	רס"ב	רס"א	רס"א
1	2	6	4
2	3	7	-
3	5	8	-
4	-	ב	6
5	-	10	7

.....

מהר"ל

איתא בר"ה דף יא:

בניסן נגאלו [ממצרים], בתשרי עתידין ליגאל [מגלות שלנו]; איתא שופר שופר, כתיב הכא "תקעו בחדש שופר" וכתוב התם "ביום ההוא יתקע בשופר גדול".

חי' המהר"ל שם

אם תתבונן בדבר זה, יוכל האדם לדעת סוד שופר של ר"ה שהוא דומה לשופר שנא' (ישעי' כ"ז) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול. כי אשר תמצא השופר בתורה לא תמצא אלא בגאולה או מה שיושיע הקב"ה את ישראל. כי נאמר (במדבר י' ט') "וכי תבאו מלחמה על הצר הצורר אתכם והרעותם בחצוצרות ונזכרתם לפני ה' אלקיכם ונושעתם", הרי לך כי השופר הוא התשועה מן האויב, והיא גורמת זכירה, וכן היובל הוא סימן שיצאו לחירות העבדים. וכן אמרו חז"ל הרואה שופר בחלום יצפה לגאולה וכו' בפרק הרואה (ברכות נ"ו ב') הרי לך כי השופר הוא הגאולה, וזה כי השופר הוא משמיע הקול לאסוף הפזורים כדי שישמעו אותם הפזורים ויבאו למקום אחד וזהו הגאולה כי השעבוד אשר

עד עתה גוי ממושך ומורט שמשכו אותו העובדי כוכבים אלה
 מזה ואלה מזה ומרטו אותו, כלומר משיכתם אותו היתה צמריטת
 שערם וזשרם, כלומר שהשחיתו גופם וארצם: כל יושבי תבל -
 כמו שיעשה זה אשר מעבר לנהרי כוש כן תעשו כולכם:
 כנשא נם הרים - כמו שאמר ונשא נם לגוים ואסף נדחי ישראל:
 וכתקוע שופר - כמו שאמר והיה ציוס ההוא יתקע בשופר גדול,
 וזה דרך משל, כי כשירצה אדם לקבץ עם ישא נם בהרים כדי
 שיראו הנם למרחוק ויצאו, וכן יתקע בשופר וישמעו הקול
 למרחוק ויצאו כן יקבצו בני ישראל אל ארצם מפה ומפה בעת
 הישועה, וכן הגוים יציאו אותם ויקבצו אותם כאלו נשאו להם נם
 ויתקעו בשופר:

ישעיה פרק כז

(יב) והיה ביום ההוא יחבט ד' משבילת הנהר עד נחל
 מצרים ואתם תלקטו לאחד אחד בני ישראל:
 (יג) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האבדים
 בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לד' בהר
 הקדש בירושלם:

ישעיה פרק מט

(כב) כה אמר א"ד יקו"ק הנה אשא אל גוים ידי ואל
 עמים ארים נסי והביאו בניה בחצן ובגתיה על פתח
 תנשאנה:
 מלבי"ם: דע כי מזרה ישראל יקבצו. כי אני אשא אל גוים ידי
 - וארמוז להם שיציאו בני הגולה לארצם, ואל עמים - כזר בארמי
 כי גוים פחומים מן עמים, ואומר כי הגוים יהיה די להם נשיאת
 היד לרמוז שיציאו בני הגולה והעמים לא ישמעו תיכף עד שאשא
 להם נם - מלחמת גוג ומגוג אשר שם יפלו בנופלים - ואז
 והביאו בניך בחוץ הוא הכסא שנושאים בו את השרים, ובנוחית
 שיראים לשבת בכסא הזאת על כתף תנשאנה ויציאו אותם לארצם:

פרק סב

(א) למען ציון לא אחשה ולמען ירושלם לא אשקוט עד
 יצא כנגה צדקה וישועתה כלפיד יבער: (ב) וראו גוים
 צדקה וכל מלכים כבודך (י) עברו עברו בשערים פנו
 דרך העם סלו סלו המסלה סקלו מאבן הרימו נס על
 העמים: (יא) הנה ד' השמיע אל קצה הארץ אמרו לבת
 ציון הנה ישעה בא הנה שברו אתו ופעלתו לפניו: (יב)
 וקראו להם עם הקדש גאולי ד' ולך יקרא דרושה עיר
 לא נעזבה:

רש"י: הרימו נם - כלונס פורקא בלעז אות הוא שיקבצו אלי
 ויציאו לי את הגולים אללם:

רד"ק: הרימו נם על העמים - שיצטוו אותם בכל מקום שהם
 בגלות, וכל זה דרך משל לא שירימו נם ויסקלו דרכים, אלא דרך
 משל כאומר פנו דרך לפלוגי שזא, כי בהגיע עת הישועה יאמרו
 העמים לישראל נא שובו לארצכם כאלו הרימו להם נם כל כך
 חגלה הישועה לכל: